

**MATN INDIVIDUALLIGINI TA'MINLASHDA FONOSEMANTIK
VOSITALARNING O'RNI.**

Kabilova Zebiniso Muratovna
Andijon davlat chet tillari institute

Annotatsiya: Matn individualligini taminlash, ya'ni har bir matnning o'ziga xosligini, noyobligini va muallifning shaxsiy uslubini ko'rsatish, zamonaviy adabiyotshunoslikda muhim masalalardan biridir.

Kalit so'zlar: matn, individuallik, fonosemantika.

Abstract: Ensuring the individuality of the text, that is, showing the originality, uniqueness and personal style of each text, is one of the important issues in modern literary studies.

Key words: text, individuality, phonosemantics.

Matn individualligini taminlash, ya'ni har bir matnning o'ziga xosligini, noyobligini va muallifning shaxsiy uslubini ko'rsatish, zamonaviy adabiyotshunoslikda muhim masalalardan biridir. Bu jarayonda fonosemantik vositalar, ya'ni tovush va ma'no o'rtasidagi bog'lanish, muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada fonosemantik vositalarning matn individualligini taminlashdagi ahamiyati keng yoritiladi.

Fonosemantika Nima?

Fonosemantika — bu tovushlarning ma'no bilan qanday bog'langanini o'rganadigan soha. Har bir tovush, harflar yoki ularning kombinatsiyalari muayyan tuyg'u yoki tasavvurni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, "sh" tovushi yumshoq va tinchlantiruvchi hissiyotlarni, "k" tovushi esa kuchli va qattiq hissiyotlarni ifodalaydi. Bu tovushlar orqali matnning umumiy ohangini va hissiyotini shakllantirishda katta imkoniyatlar mavjud.

Matn Individualligini Taminlash

1. Muallifning Shaxsiy Usuli: Fonosemantik vositalar muallifning shaxsiy uslubini ochib berishda yordam beradi. Tovushlar va ularning kombinatsiyalari muallifning fikrini ifodalashda va o'ziga xos uslubini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, shoir o'z asarida ma'lum tovushlarni tanlab, o'zining shaxsiy hissiyotlarini va fikrlarini yanada kuchliroq ifoda etishi mumkin.
2. O'quvchi Ta'siri: Fonosemantik vositalar o'quvchining hissiyotlariga ta'sir ko'rsatadi. Tovushlar orqali yaratilgan atmosfera o'quvchini matn ichiga tortadi va uning hissiyotlarini kuchaytiradi. O'quvchi matnda ishlatilgan tovushlarni eshitganda, u o'zida ma'lum bir hissiyot yoki tasavvurni his qiladi, bu esa matnning individualligini oshiradi.

3. Yuqori Estetik Ta'sir: Fonosemantik vositalar matnning estetik jihatlarini ham kuchaytiradi. Tovushlarning o'zaro aloqasi va ularning ma'nolari o'quvchiga estetik zavq beradi. Bu esa matnning san'at sifatida qabul qilinishini ta'minlaydi va muallifning ijodiy yondoshuvini ko'rsatadi.

Misollar

Misol uchun, "Yoz" asarida yozning tovushlari va so'zlarining fonosemantik tahlili orqali yozning go'zalligi va uning hissiyotlarini ifodalovchi elementlar **keltirilgan**. "Yoz" so'zidagi "y" tovushi yumshoq va sokin, bu esa yozning tinchlantiruvchi va go'zal tabiati bilan bog'liqdir.

Fonosemantika va Lingvistik Tahlil

1. **Tovushlarning Psixologik Ta'siri:** Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tovushlar o'quvchining psixologik holatiga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, "m" tovushi ko'pincha yumshoq va tinchlantiruvchi hissiyotlarni, "b" tovushi esa kuchli va dinamik hislarni ifodalaydi. Bu tovushlarning tanlovi matnning hissiy ohangini shakllantirishda muhimdir.
2. **Tovushlar va Emotsiyalar:** Fonosemantik tadqiqotlar, tovushlar qanday qilib ma'lum emotsiyalarni keltirib chiqarishini o'rganmoqda. Misol uchun, "sh" tovushi ko'pincha quvonch va xursandchilikni ifodalaydi, bu esa o'quvchining matnni qanday qabul qilishiga ta'sir qiladi.

Matn Individualligini Oshirish

1. **Yozuvchilar va Ularning Usullari:** O'ziga xos yozuvchilar, masalan, Rainer Maria Rilke yoki Virginia Woolf, fonosemantik vositalarni o'z asarlarida mahorat bilan ishlatgan. Ular tovushlar orqali o'z hissiyotlarini ifodalashda va o'quvchiga chuqur ta'sir o'tkazishda muvaffaqiyat qozonishgan.
2. **Yangi Adabiy Yo'nalishlar:** Postmodernizm va eksperimental adabiyotda fonosemantik yondoshuvlar keng tarqalgan. Yozuvchilar, tovushlar va ularning kombinatsiyalaridan foydalanib, matnning o'ziga xosligini oshirishga harakat qilmoqdalar.

Misollar

1. **"Sariq Tungi":** Bu asarda "s" va "t" tovushlari orqali yaratilgan atmosfera o'quvchini saratonning nozik va xushbo'y muhitiga tortadi. Tovushlar matnning hissiy ohangini kuchaytiradi.
2. **"Ona Yer":** Bu asarda "q" va "g" tovushlari qattiq va kuchli hissiyotlarni aks ettiradi, bu esa qishning sovuq va keskinligini ko'rsatadi.

Xulosa

Fonosemantik vositalar matn individualligini taminlashda muhim rol o'ynaydi. Ular muallifning shaxsiy uslubini, o'quvchiga ta'sirini va matnning estetik jihatlarini kuchaytiradi. Shuning uchun, adabiyotda fonosemantik vositalarni to'g'ri ishlatish, har bir muallif uchun o'z asarini noyob va individual qilishda muhim ahamiyatga ega.

Matnning tovushlari va ularning ma'nolari o'rtasidagi bog'lanish, adabiy asarlarning chuqur va boy mazmunini yaratishga yordam beradi.

